

Det nordamerikanska frihetskriget

Kolonisterna, alltså bosättarna av europeiskt ursprung,

i Nordamerikas 13 brittiska kolonier ville inte längre

vara underställda det brittiska styret. Motståndet

ledde till revolution och krig: det **nordamerikanska**

frihetskriget 1775–1783. De segrande bosättarna

grundade sedan Amerikas förenta stater, USA.

Det var över- och medelklassen i kolonierna

som lyckades ena bosättare från olika kolonier

i en gemensam kamp för självständighet från

Storbritannien. De som revolterade var framför

allt bosättare som drev egna jordbruk i kolonierna.

Men även andra bosättare slöt upp i kampen,

som handelsmän som drabbades av nya skatter från

britterna.

Det fanns flera bakomliggande orsaker till att revolutionen

inträffade. Kulturella, ekonomiska och politiska orsaker

samverkade, det vill säga ledde tillsammans fram till, krig.

Upplysningen – nya tankar om samhället

Upplysningen var en intellektuell strömning, alltså ett sätt att se

på människans och samhället, under 1600-talet och 1700-talet.

Upplysningen grundade sig i en stark tro på människans förnuft och

rätt att framföra åsikter. En del filosofer ansåg att en person kunde

styra enväldigt om styret var baserat på förnuft, och utgick från folkets

bästa. Andra filosofer menade att enväldiga härskare inte längre skulle

bestämma över medborgarna och deras åsikter.

Upplysningen fick störst genomslagskraft i Frankrike. Här fanns

de mest betydelsefulla filosoferna, som exempelvis Charles-Louis

de Secondat Montesquieu (1689–1775). Även i England fanns det

filosofier som framförde nya idéer och tankar. John Locke (1632–1704)

menade att härskaren och invånarna skulle ingå ett **samhällskontrakt**,

alltså en överenskommelse, som skulle leda till bättre balans i sam-

hället. Om härskaren inte lyckades med sitt uppdrag, exempelvis att

beskydda invånarna, kunde det i vissa fall vara rätt att revoltera.

Brittiska soldater i slaget
vid Bunker Hill, 1775.
Målning av Richard
Simkin, cirka 1900.

Upplysningens idéer inspirerade kolonisterna. Tidsandan passade väl
ihop med vad många av dem drömde om: att skapa ett nytt samhälle
som byggde på jämlikhet och tolerans. Med **tolerans** menas respekt
för andras åsikter och tankar. Synen på tolerans grundade sig i att
många under upplysningen ansåg att människan till sin natur hade
vissa medfödda rättigheter som inte fick kränkas: **naturrätt** som det
kallades.

Strävan efter politisk och ekonomisk frihet

De brittiska kolonierna fick sköta mycket själva, men den viktiga

utrikespolitiken och handeln styrdes av hemlandet Storbritannien.

De kolonister som drev på revolutionen ville främst ha ökad politisk

frihet och själva besluta över koloniernas ekonomi.

Storbritannien behövde pengar, särskilt på grund av kostsamma

krig. **Sjuårskriget** (1756–1763) mot Frankrike slog särskilt hårt

mot stormakternas ekonomier. För att öka sina inkomster tog

Storbritannien ut extra skatter och avgifter på koloniernas handel,

vilket skapade missnöje bland kolonisterna.

När Mirabeau, en fransk revolutions-
politiker, när paradiset Elysium efter
sin död möts han av flera upplysnings-
filosofier som Voltaire och Montesquieu.
Gravry, en slags tryckt bild, från 1792
av Jean Michel Moreau.

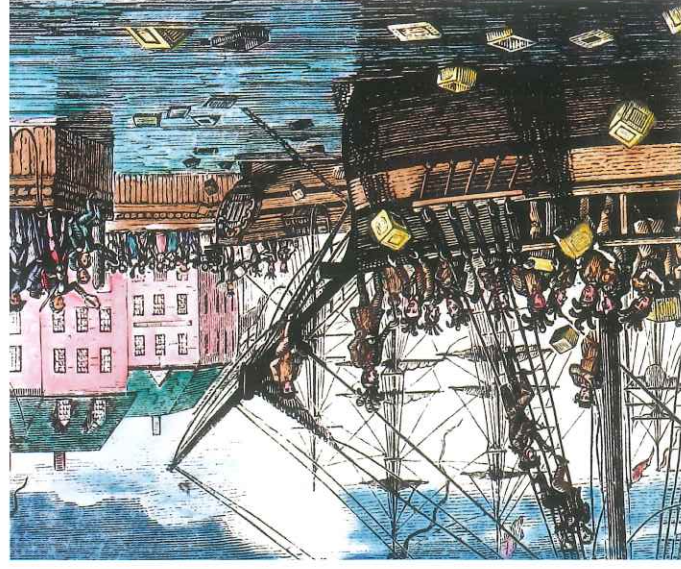
Kolonisterna hade ingen möjlighet att påverka de politiska besluten i det brittiska parlamentet, eftersom medborgare från kolonierna inte fick sitta med där. Missnöjet växte och kolonisterna krävde inflytande med slagord som "Ingen beskattning utan representation". De menade att hemlandet inte hade rätt att kräva kolonierna på skattepengar utan att invånarna där också skulle få vara med och bestämma. Snart ledde konflikten mellan briter och kolonister till protester och våldsamerhet.

Boston Tea Party

Inledningen till frihetskriget brukar kopplas ihop med en händelse som inträffade 1773 och som blivit känd som **Boston Tea Party**. Konflikten mellan kolonister och briter hade dock pågått under en längre tid, sedan 1760-talet.

På kvällen den 16 december 1773 smög ett femtiotal kolonister, utklädda till amerikansk urbefolkning, ombord på tre brittiska skepp som lagt till vid hamnen i Boston. Skeppen var lastade med te som kolonisterna kastade i havet, påhujade av människor som upptäckte vad de gjorde. Det brittiska parlamentet svarade med att stänga Bostons hamn och begränsa det självstyre som invånarna hade. Detta väckte ilska i kolonierna som därefter vägrade att bedriva handel med Storbritannien. Boston Tea Party har fått störst uppmärksamhet i historieböcker, men var egentligen en av flera protester som genomfördes. Bland annat inledde Penelope Barker en kampanj där kvinnor i North Carolina vägrade att handla med te. Kampanjen fick namnet **Edenton Tea Party**.

UPPGIFTER
Redogör: Vilka var de bakomliggande orsakerna till det nordamerikanska frihetskriget?
Diskutera: Vilken orsak till kriget var viktigast, tror du? Motivera ditt svar.

Det brittiska parlamentet hade lagt på extra skatt för handel med te och att kasta te i vattnet var därför en tydlig protest. Efter händelserna i Boston blev te impopulärt i USA och ersattes av kaffe, som än i dag är populärare än te. Träsnitt från cirka 1850.

Krigsåren (1775-1783)

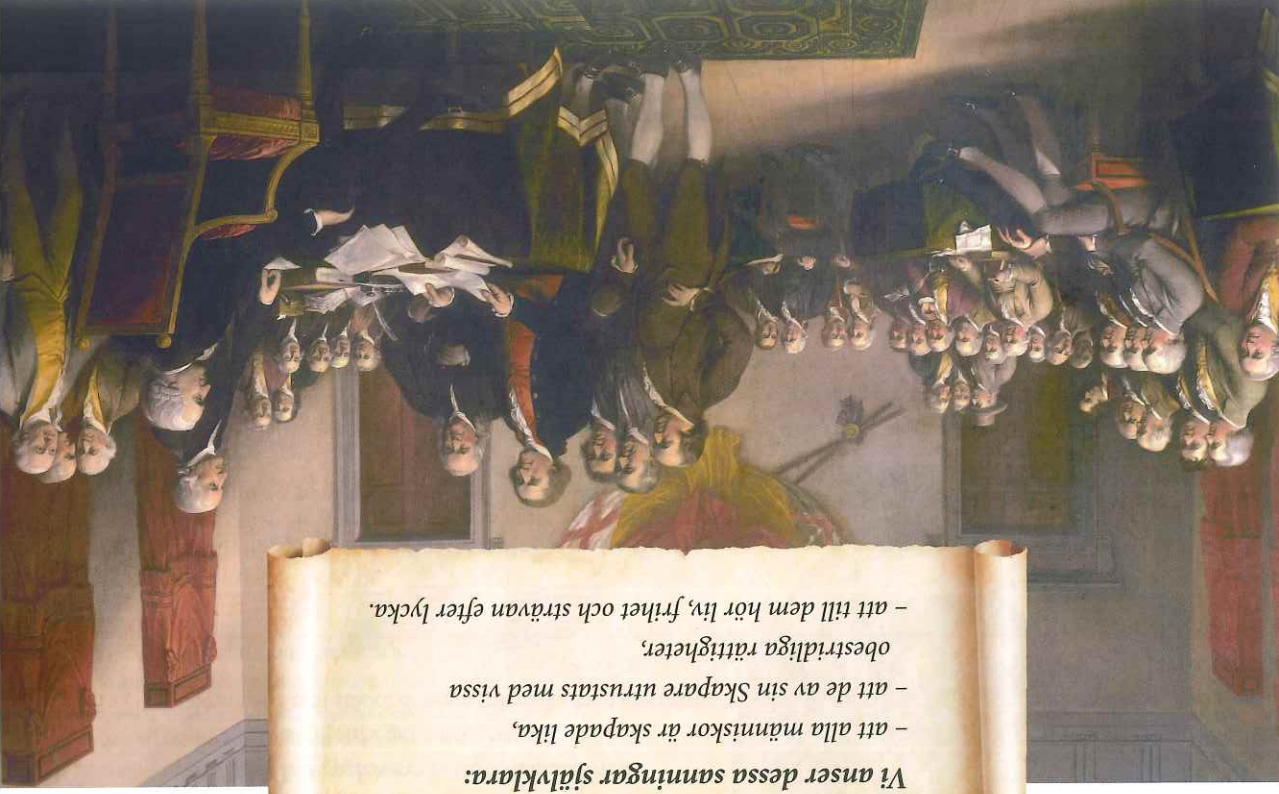
Efter flera års protester avlossades de första skotten den 19 april 1775 i Lexington och Concord, två platser i närheten av Boston. Det nordamerikanska frihetskriget hade startat. Striderna mellan kolonister och briter utkämpades från Quebec i norr till Charleston i söder, en sträcka på 170 mil. Det är längre än hela Sverige.

Självständighetsförklaringen 1776

Den 4 juli är USA:s nationaldag. Den 4 juli 1776 förklarade nämligen de 13 brittiska kolonierna sig självständiga från Storbritannien genom att tillsammans presentera en **självständighetsförklaring**, till stor del skriven av Thomas Jefferson (1743-1826). Nu grundades Amerikas förenta stater, som skulle bygga ett nytt och fritt samhälle inspirerat av tankar från upplysningen:

Vi anser dessa sanningar självklara:

- att alla människor är skapade lika,
- att de av sin Skapare utrustats med vissa obestridda rättigheter,
- att till dem hör liv, frihet och strävan efter lycka.

De män från över- och medelklassen som skrev under självständighetsförklaringen upplevde nog att det var ett stort steg för medborgliga och mänskliga rättigheter. Men många blev utan rättigheter även efter kriget, som kvinnor, afroamerikaner och ursprungsfolkningen. Många av de som skrev under självständighetsförklaringen var själva slavägare. Thomas Jefferson blev senare USA:s tredje president. En man, som trots sin strävan efter frihet och mänskliga rättigheter, samtidigt ägde hundratals slavar på sin egen plantage Monticello i Virginia.

Betsy Ross och den första amerikanska flaggan

Betsy Ross sägs ha sytt USA:s första flagga, det så kallade **stjärnbaneret**. Flaggan pryddes av 13 stjärnor, en för varje delstat. Uppdraget ska Ross ha fått 1776 av George Washington, som var kolonisternas överbefälhavare, det vill säga högsta militära ledare. Det finns ingen historisk källa som bevisar att Ross verkligen sydde den första flaggan. Men berättelsen om Betsy Ross och hennes **fosterlandskärlek**, alltså kärlek till sitt eget land, används än i dag för att ena och stärka den amerikanska identiteten. USA:s flagga har förändrats flera gånger under årens lopp. Men än i dag har flaggan 13 linjer, sju röda och sex vita, som representerar de första 13 delstaterna.

Litografi, en slags tryckt bild, från början av 1900-talet föreställande Betsy Ross. Vilka källkritiska problem kan finnas med att använda bilden som historisk källa?

Under de första åren drabbades kolonierna av flera stora nederlag. Vändningen kom 1777, när britterna besegrades vid Saratoga, en stad cirka 30 mil norr om New York.

Segern vid Saratoga medförde att Frankrike nu vågade gå med och stöja koloniernas kamp för frihet. Fransmän och britter var fiender under denna tid och att Storbritannien förlorade kolonier var därför till fördel för Frankrike. Senare slöt också Spanien och Nederländerna upp på koloniernas sida. Även de såg en möjlighet att minska Storbritanniens makt och

Vändningen vid Saratoga

inflytande. Spanien hade dessutom kolonier i Nordamerika, exempelvis områden som i dag hör till Texas, Arizona och södra Kalifornien.

Nu blev det svårare för Storbritannien att slå ner upproret och till sist besegrades britterna 1781 i Yorktown. Stridigheterna var över, men **fredsavtalet**, ett avtal där båda sidor bekräftar att fred ska gälla, skrevs på först 1783 efter långa förhandlingar.

UPPGIFTER

Redogör: Redogör för krigsförloppet med hjälp av följande ord: Lexington, självständighetsförklaringen, Saratoga, Frankrike, Yorktown. **Granska:** Målningen av Washington på floden Delaware brukar beskrivas som tendentiös: alltså överdriven och med syfte att förstärka en positiv bild av händelsen och George Washington. Studera målningen på s. 22 och fundera över vad som kan vara överdrivet.

a) Överfarten skedde på natten. Varför har konstnären ändå valt att måla överfarten i morgonljus? Vad symboliserar den uppåtstigande solen?

b) I fören sitter en person med skotsk mössa och en afroamerikan. Längre bak i båten ser du bland annat bönder och pälssjägare. Om du söker efter målningen på nätet ser du också en medlem av urbefolkningen längst bak i båten. Vad menar konstnären med att måla in de här personerna?

Den amerikanska generalen, Horatio Gates, inbjuder den besegrade brittiska generalen John Burgoyne att följa med motivet var att visa på ett storlaget och generöst amerikanskt förfüret. Litografi av John Trumbull, 1821.

Konsekvenser av frihetskriget

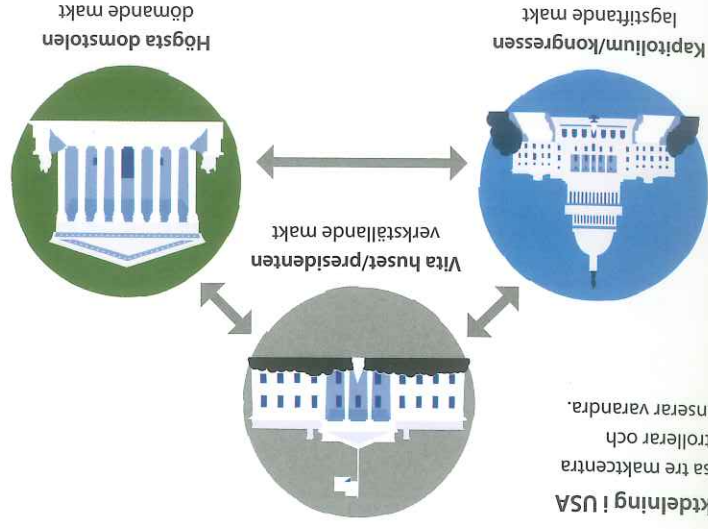
Det nordamerikanska frihetskriget fick följderna både på kort och lång sikt. Kriget påverkade även handelsutvecklingen i Europa.

Maktfördelning - en ny förtäring

Ganska snart efter kriget, redan 1789, beslutade kolonisterna om en ny förtäring - alltså de grundlagar som bestämmer hur ett land ska styras. Det behövdes en gemensam grundlag för att ena kolonierna, så att det inte skulle bildas 13 småstater med egna grundlagar.

Den nya grundlagen byggde på upplysningsidéer om frihet och jämlikhet. Förtäringen var bland annat påverkad av den franske filosofen Montesquieu's idé om **maktfördelning**. Montesquieu menade att en person, exempelvis kungen, inte ensamt borde ha för mycket makt. Makten skulle istället delas mellan flera. I USA kom makten att delas mellan en folkvald **president** som leder landet, ett parlament kallat **kongressen** som stiftar lagar, och en **Högsta domstol** som dömer. Ett sådant styrelsesätt där landets statschef väljs av folket kallas **republik**. Till USA:s första president valdes George Washington, som tidigare hade varit överbefälhavare under kriget.

1789 års amerikanska förtäring gäller - än i dag och har genom historien fungerat som inspiration för andra länder. Men hur demokratiskt var USA egentligen vid denna tid?

Grundlagsfäderna

De personer som skapade den amerikanska förtäringen brukar kallas **grundlagsfäderna** och har i USA blivit symboler för visa män.

Några av de mest kända är Thomas Jefferson, Benjamin Franklin (1706-1790) och Samuel Adams (1722-1803).

En demokrati - men inte för alla

USA blev på flera sätt demokratiskt genom 1789 års förtäring, bland annat genom val där medborgare fick rösta. Men det var endast fria män som tilläts att bli medborgare med rösträtt. I vissa delstater fick dessutom bara de förmögna männen rösta.

Trots att förtäringen talade om frihet, jämlikhet och rättvisa hölls tusentals afroamerikaner i slaveri ända fram till 1865. Det fanns visserligen undantag, till exempel delstaten Massachusetts. Där förbjöds slaveri redan på 1700-talet, efter att slaven Mum Bett (1742-1829) frigivits av delstatens domstol 1781. Bett hänvisade till förtäringen och menade att slaveri inte kunde vara tillåtet samtidigt som alla människor skulle vara lika värda och fria, enligt lagen.

Revolution i Europa

Den amerikanska revolutionen blev en förebild i Europa. Amerikanerna hade visat att det gick att göra revolt och klara sig utan kungamakt. Samma är som förtäringen antogs, alltså 1789, utbröt en ny revolution i ett av Europas mäktigaste länder, Frankrike.

Kvinnor, barn och män väntar på att bli sålda på en slavmarknad i mitten av 1800-talet. Engelsmannen Eyre Crowe gjorde målningen 1861 efter att själv ha bevittnat en sådan händelse några år tidigare i USA. Hur tror du att livet blev för människorna som skildrats?

Redogör: Vilka konsekvenser ledde det nordamerikanska frihetskriget till?

Resonera: Hur demokratisk var 1789 års förtäring? Motivera ditt svar.

UPPGIFTER